

رابطه‌ی جهانی‌شدن و آزادی اجتماعی زنان: فرصت‌ها و چالش‌ها

خدیجه احدی^۱

چکیده

جهانی‌شدن به‌عنوان یک فرآیند چندبعدی، تأثیرات گسترده‌ای بر جوامع بشری به‌ویژه بر آزادی اجتماعی زنان داشته است. این پدیده از یک سو با ترویج ارزش‌های حقوق بشری، گسترش آموزش، بهبود دسترسی به اطلاعات و تسهیل مشارکت اقتصادی، فرصت‌های جدیدی برای زنان ایجاد کرده است. از سوی دیگر، چالش‌هایی مانند تضعیف فرهنگ‌های بومی، افزایش نابرابری اقتصادی و بهره‌کشی از زنان در بازار کار جهانی نیز به‌وجود آمده است. این مقاله با رویکردی مروری، به بررسی رابطه‌ی جهانی‌شدن و آزادی اجتماعی زنان پرداخته و فرصت‌ها و چالش‌های آن را تحلیل می‌کند. بدین منظور، تأثیرات مثبت و منفی جهانی‌شدن بر وضعیت اجتماعی و اقتصادی زنان بررسی شده و راهکارهایی برای بهره‌برداری بهینه از فرصت‌ها و کاهش چالش‌ها ارائه می‌گردد.

کلیدواژه: جهانی‌شدن، آزادی اجتماعی زنان، حقوق بشر، نابرابری اقتصادی، فرهنگ بومی.

^۱ طلبه سطح دو، مدرسه علمیه صدیقه الکبری سلام الله علیها، تالش،
kh.ahadi.680@gmail.com

مقدمه

جهانی‌شدن به عنوان یک فرآیند چندبعدی و پیچیده، در دو دهه اخیر به یکی از مهم‌ترین موضوعات تحقیقاتی و اجتماعی تبدیل شده است. این پدیده به افزایش تعاملات و وابستگی‌های متقابل بین کشورها در زمینه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی اشاره دارد و به‌طور خاص تأثیرات عمیقی بر ساختارهای اجتماعی و فرهنگی جوامع مختلف گذاشته است (رابرتسون، ۲۰۱۸، ج ۱، ص ۴۰). جهانی‌شدن نه تنها نگرش‌های سنتی را در مورد حقوق بشر و برابری جنسیتی به چالش کشیده، بلکه به تغییرات اساسی در مفاهیم آزادی‌های فردی و اجتماعی نیز منجر شده است.

این فرآیند نه تنها موجب بازتعریف نقش دولت‌ها در عرصه بین‌الملل شده، بلکه زمینه‌ساز تحول در روابط قدرت، بازتولید نابرابری‌ها و حتی بازسازی الگوهای زیست اجتماعی و فرهنگی نیز گردیده است؛ به گونه‌ای که درک جهانی‌شدن، بدون توجه به پیامدهای آن بر نهاد خانواده و جایگاه اجتماعی زنان، ناقص خواهد بود.

آزادی اجتماعی زنان به عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی در این تغییرات، به معنای توانایی زنان برای مشارکت فعال و بدون موانع در عرصه‌های مختلف زندگی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی است (کرامر، ۲۰۲۰، ج ۱، ص ۱۰۱). این آزادی شامل دسترسی برابر به آموزش، اشتغال، مالکیت و تصمیم‌گیری در زندگی شخصی و اجتماعی می‌باشد. در بسیاری از کشورها، جهانی‌شدن به زنان فرصت‌های بیشتری برای دستیابی به این آزادی‌ها ارائه داده است، اما هم‌زمان چالش‌هایی مانند نابرابری اقتصادی، تضعیف فرهنگ‌های محلی و تشدید استثمار جنسیتی را نیز به همراه داشته است.

در این میان، توجه به تعامل دوگانه میان ساختارهای جهانی و بافت‌های بومی اهمیت می‌یابد؛ چرا که آزادی اجتماعی زنان نه صرفاً یک هدف، بلکه ابزاری برای دگرگونی روابط قدرت و بازتعریف عدالت اجتماعی در بستر جهانی‌شدن است.

بررسی رابطه‌ی جهانی‌شدن و آزادی اجتماعی زنان به‌ویژه در جوامع در حال توسعه، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. برخی پژوهشگران بر این باورند که جهانی‌شدن به گسترش ارزش‌های دموکراتیک و برابری جنسیتی کمک کرده است (اسمیت، ۲۰۱۹، ج ۱، ص ۸۰)، در حالی که دیگران معتقدند این پدیده بیشتر به نفع نخبگان اقتصادی و سرمایه‌داری جهانی عمل کرده و در بسیاری از موارد به افزایش نابرابری‌ها و چالش‌های اجتماعی منجر شده است (استیگلitz، ۲۰۱۹، ج ۱، ص ۱۳۵).

درک این دوگانگی، کلید تحلیل واقع‌گرایانه از وضعیت زنان در نظام جهانی است؛ زیرا تنها با فهم هم‌زمان فرصت‌ها و تهدیدهای جهانی‌شدن می‌توان راهبردهای مؤثری برای دستیابی به عدالت جنسیتی ارائه کرد.

به‌ویژه در کشورهای که تحت تأثیر آموزه‌های سنتی و مردسالارانه قرار دارند، ورود ارزش‌های جهانی می‌تواند به گسترش آموزش، اشتغال و مشارکت اجتماعی زنان کمک کند (یونسکو، ۲۰۲۱، ج ۱، ص ۲۲). با این حال، جهانی‌شدن هم‌زمان با چالش‌هایی نظیر افزایش استثمار اقتصادی زنان، تشدید خشونت‌های جنسیتی و تقویت نابرابری‌های اجتماعی نیز همراه بوده است (یونیسف، ۲۰۲۰، ج ۱، ص ۴۵).

این تنش میان آموزه‌های بومی و ارزش‌های جهانی، اغلب در قالب مقاومت فرهنگی و تضاد ارزشی نمود پیدا می‌کند؛ از این‌رو، تحلیل شرایط زنان نیازمند نگاهی زمینه‌مند است که نه تنها متغیرهای ساختاری جهانی، بلکه میراث‌های فرهنگی بومی را نیز در نظر گیرد.

با توجه به این مسائل، این مقاله به دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر است:

۱- جهانی‌شدن چگونه بر آزادی اجتماعی زنان تأثیر گذاشته است؟

۲- چه فرصت‌هایی از طریق جهانی‌شدن برای بهبود وضعیت زنان فراهم شده است؟

۳- چه چالش‌هایی در مسیر دستیابی به آزادی اجتماعی زنان در بستر جهانی‌شدن وجود دارد؟

هدف این مطالعه، بررسی تأثیر جهانی‌شدن بر آزادی اجتماعی زنان از طریق یک رویکرد تحلیلی است. این مقاله تلاش می‌کند تا با استفاده از منابع معتبر و مطالعات موردی، به تحلیل دقیق این تأثیرات پرداخته و راهکارهایی برای کاهش چالش‌های موجود ارائه دهد. بدین ترتیب، این پژوهش می‌تواند به درک بهتر از روابط پیچیده بین جهانی‌شدن و آزادی اجتماعی زنان کمک کرده و زمینه‌ساز بحث‌های بیشتری در این حوزه شود.

۱. چارچوب نظری

چارچوب نظری این مقاله بر اساس مفاهیم کلیدی جهانی‌شدن و آزادی اجتماعی زنان استوار است. بررسی این دو مفهوم نیازمند به‌کارگیری نظریه‌های مرتبط است که بتوانند تأثیرات جهانی‌شدن بر وضعیت زنان را تحلیل کنند. در این بخش، ابتدا مفهوم جهانی‌شدن و سپس نظریه‌های مرتبط با آزادی اجتماعی زنان مورد بحث قرار می‌گیرد.

۱.۱. مفهوم جهانی‌شدن

جهانی‌شدن فرآیندی است که به افزایش تعاملات، همگرایی فرهنگی، گسترش اقتصاد جهانی و تحولات سیاسی بین‌المللی منجر شده است (رابرتسون، همان، ج ۱، ص ۲۲). این پدیده، ضمن تسهیل ارتباطات و تبادل اطلاعات، تغییرات گسترده‌ای در ساختارهای اجتماعی جوامع ایجاد کرده است. جهانی‌شدن می‌تواند هم فرصت‌هایی برای زنان فراهم کند و هم چالش‌هایی

را به همراه داشته باشد. برخی از مهمترین ویژگی‌های جهانی‌شدن که بر وضعیت زنان تأثیرگذارند عبارتند از: افزایش جریان اطلاعات و آگاهی: رسانه‌های جهانی، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی موجب شده‌اند که زنان در سرتاسر جهان به اطلاعات و آموزه‌های حقوق بشری دسترسی پیدا کنند (جانسون، ۲۰۱۸، ج ۱، ص ۴۵).

توسعه‌ی بازارهای جهانی و فرصت‌های اقتصادی: جهانی‌شدن فرصت‌هایی برای ورود زنان به بازار کار جهانی و افزایش استقلال اقتصادی آن‌ها فراهم کرده است (چن، ۲۰۲۲، ج ۱، ص ۲۷).

چالش‌های نابرابری و استثمار اقتصادی: در برخی موارد، جهانی‌شدن موجب گسترش اشتغال زنان در صنایع کم‌درآمد و بهره‌کشی اقتصادی از نیروی کار آنان شده است (استیگلیتز، ۲۰۱۹، ج ۱، ص ۳۸).

۲.۱. نظریه‌های مرتبط با آزادی اجتماعی زنان

۲.۱.۱. نظریه فمینیسم جهانی

نظریه فمینیسم جهانی بر این نکته تأکید دارد که جهانی‌شدن به‌طور دوگانه بر وضعیت زنان تأثیر گذاشته است. از یک سو، این فرآیند موجب آگاهی‌بخشی و تقویت جنبش‌های حقوق زنان شده و از سوی دیگر، نابرابری‌های جنسیتی را در برخی موارد تشدید کرده است (موهانتی، ۲۰۱۷، ج ۱، ص ۴۰). این نظریه معتقد است؛ جهانی‌شدن باید به‌گونه‌ای هدایت شود که به تقویت حقوق و فرصت‌های زنان منجر شود و نه اینکه آن‌ها را در چرخه‌ی بهره‌کشی اقتصادی قرار دهد.

۲.۲.۱. نظریه توسعه و نوسازی

بر اساس این نظریه، جهانی‌شدن موجب تغییر در ارزش‌های سنتی و حرکت جوامع به سمت توسعه و مدرنیزاسیون شده است. این تغییرات می‌توانند منجر به افزایش سطح تحصیلات زنان، گسترش مشارکت آنان در بازار کار و بهبود وضعیت اجتماعی آن‌ها شوند (اینگلهارت، ۲۰۱۹، ج ۱، ص ۵۱). با این حال، این نظریه مورد انتقاد قرار گرفته است زیرا جهانی‌شدن در بسیاری از جوامع، نابرابری‌های جدیدی را ایجاد کرده که زنان را در موقعیت‌های اقتصادی نامناسب قرار می‌دهد.

۳.۲.۱. نظریه سرمایه‌داری جهانی

این نظریه بر این باور است که جهانی‌شدن در چارچوب نظام سرمایه‌داری جهانی عمل می‌کند و در بسیاری از موارد منجر به افزایش شکاف جنسیتی و بهره‌کشی از نیروی کار زنان در کشورهای در حال توسعه شده است (والرشتاین، ۲۰۲۰، ج ۱، ص ۱۲۳). شرکت‌های چندملیتی اغلب از نیروی کار ارزان‌قیمت زنان در کشورهای فقیر برای تولید کالاهای خود بهره‌برداری می‌کنند، در حالی که این زنان از حقوق و مزایای برابر با مردان برخوردار نیستند.

۴,۲,۱. نظریه نئوامپریالیسم فرهنگی

برخی نظریه‌پردازان معتقدند که جهانی‌شدن، در کنار گسترش آزادی‌های فردی، منجر به نئوامپریالیسم فرهنگی شده است. به این معنا که فرهنگ‌های بومی و سنتی در برابر ارزش‌های جهانی‌شده آسیب‌پذیر شده‌اند (هریسون، ۲۰۱۷، ج ۱، ص ۷۸). این مسئله می‌تواند به تضادهای فرهنگی میان ارزش‌های مدرن و سنت‌های محلی منجر شود و در برخی موارد، واکنش‌های منفی نسبت به آزادی اجتماعی زنان را در پی داشته باشد.

بنابراین به طور کلی می‌توان بیان کرد؛ جهانی‌شدن تأثیرات پیچیده‌ای بر آزادی اجتماعی زنان دارد. از یک سو، نظریه‌های فمینیسم جهانی و نوسازی بر تأثیرات مثبت جهانی‌شدن تأکید دارند، مانند افزایش آگاهی، بهبود فرصت‌های شغلی و گسترش حقوق زنان. از سوی دیگر، نظریه‌های سرمایه‌داری جهانی و نئوامپریالیسم فرهنگی به این نکته اشاره دارند که این پدیده می‌تواند نابرابری‌های جنسیتی را تشدید کرده و حتی در برخی موارد، منجر به استثمار و تضعیف حقوق زنان شود.

۲. فرصت‌های جهانی‌شدن برای آزادی اجتماعی زنان

جهانی‌شدن به عنوان یک فرآیند چندوجهی، تأثیرات گسترده‌ای بر آزادی اجتماعی زنان داشته است. در این بخش، فرصت‌هایی که جهانی‌شدن برای بهبود وضعیت زنان ایجاد کرده است، بررسی می‌شود. این فرصت‌ها شامل افزایش آگاهی نسبت به حقوق زنان، بهبود دسترسی به آموزش، گسترش فرصت‌های اقتصادی، تقویت مشارکت سیاسی و ایجاد شبکه‌های بین‌المللی حمایت از زنان می‌باشد.

۲,۱. گسترش آگاهی و شناخت نسبت به حقوق زنان

یکی از مهم‌ترین تأثیرات جهانی‌شدن، افزایش آگاهی زنان درباره حقوق اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آنهاست. این امر عمدتاً از طریق رسانه‌های جهانی، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی محقق شده است (یونسکو، ۲۰۲۱). در بسیاری از کشورها، زنان به اطلاعاتی درباره قوانین بین‌المللی حقوق زنان، جنبش‌های فمینیستی و تجربه‌های کشورهای دیگر در زمینه برابری جنسیتی دسترسی پیدا کرده‌اند. کمپین‌های بین‌المللی مانند HeForShe و MeToo به ویژه در سطح جهانی، موجب افزایش آگاهی نسبت به خشونت علیه زنان و نیاز به برابری جنسیتی شده‌اند (UN Women، ۲۰۲۲).

۲,۲. بهبود دسترسی به آموزش و فناوری اطلاعات

جهانی‌شدن نقش مهمی در افزایش دسترسی زنان به آموزش و فناوری‌های اطلاعاتی ایفا کرده است. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، ورود سرمایه‌گذاری‌های بین‌المللی و توسعه فناوری‌های دیجیتال، امکان تحصیل و مهارت‌آموزی را برای زنان فراهم کرده است (جانسون، ۲۰۱۸، ج ۱، ص ۴۵).

برنامه‌هایی مانند "Girls Who Code" و "Malala Fund" به ترویج آموزش زنان و دختران در زمینه‌های علمی و فناوری پرداخته‌اند و تأثیرات مثبتی بر افزایش سطح سواد زنان داشته‌اند.

۲.۳. افزایش فرصت‌های اقتصادی و اشتغال زنان

جهانی‌شدن فرصت‌های شغلی جدیدی برای زنان در بخش‌های مختلف اقتصادی ایجاد کرده است. شرکت‌های چندملیتی، بازارهای دیجیتال و گسترش تجارت الکترونیک به زنان این امکان را داده‌اند که در سطوح مختلف اشتغال یابند (چن، ۲۰۲۲، ج ۱، ص ۲۳۵).

مهم‌ترین تغییرات در حوزه‌ی اشتغال زنان شامل موارد زیر است:

- افزایش تعداد زنان کارآفرین و راه‌اندازی کسب‌وکارهای دیجیتال
 - توسعه‌ی فریلنسینگ و کار از راه دور برای زنان، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه
 - بهبود دسترسی زنان به سرمایه‌گذاری و وام‌های کارآفرینی به‌عنوان نمونه، بسیاری از زنان در کشورهای آفریقایی و جنوب آسیا با استفاده از پلتفرم‌هایی مانند "Etsy" و "Upwork" کسب‌وکارهای آنلاین راه‌اندازی کرده و استقلال مالی بیشتری کسب کرده‌اند (World Bank، ۲۰۲۰).
- این فرصت‌ها نشان‌دهنده‌ی تأثیر مثبت جهانی‌شدن بر وضعیت اجتماعی و اقتصادی زنان است و می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی آن‌ها کمک کند.

۲.۴. تقویت مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان

جهانی‌شدن موجب افزایش مشارکت زنان در سیاست و تصمیم‌گیری‌های اجتماعی شده است. سازمان‌های بین‌المللی و نهادهای حقوق بشری با حمایت از حقوق زنان، دولت‌ها را تشویق به پذیرش نقش فعال‌تر زنان در عرصه‌های مختلف کرده‌اند (سازمان ملل، ۲۰۲۰).

عوامل تأثیرگذار در افزایش مشارکت سیاسی زنان شامل موارد زیر است:

- تصویب قوانین جدید برای حمایت از حضور زنان در سیاست
- افزایش نقش زنان در دیپلماسی و روابط بین‌الملل
- تشویق احزاب سیاسی به گنجاندن زنان در فهرست‌های انتخاباتی

نمونه‌ی عملی: کشورهایمانند رواندا و نیوزیلند به‌عنوان نمونه‌های موفق در افزایش حضور زنان در سیاست شناخته شده‌اند. در رواندا، بیش از ۶۰٪ کرسی‌های پارلمان در اختیار زنان قرار دارد (UN Women، ۲۰۲۲).

۲,۵. ایجاد شبکه‌های بین‌المللی حمایت از زنان

یکی دیگر از فرصت‌های جهانی‌شدن، ایجاد شبکه‌های بین‌المللی برای حمایت از حقوق زنان و توانمندسازی آنهاست. سازمان‌های غیردولتی، سازمان ملل و اتحادیه‌های بین‌المللی برنامه‌های متعددی برای بهبود شرایط زنان در سراسر جهان اجرا کرده‌اند (هریسون، همان، ج ۱، ص ۷۸).

نمونه‌ی عملی: سازمان‌هایی نظیر "UN Women"، "Global Fund for Women" و "International Women's Rights Action Watch" با اجرای پروژه‌های بین‌المللی، به حمایت از زنان در زمینه‌های مختلف حقوقی، آموزشی و اقتصادی پرداخته‌اند.

در این بخش، مشخص شد که جهانی‌شدن تأثیرات مثبتی بر آزادی اجتماعی زنان داشته و فرصت‌هایی را برای بهبود وضعیت آنها فراهم کرده است. این فرصت‌ها شامل افزایش آگاهی زنان، بهبود دسترسی به آموزش و فناوری، گسترش فرصت‌های اقتصادی، تقویت مشارکت سیاسی و ایجاد شبکه‌های حمایتی بین‌المللی است. با این حال، این فرصت‌ها همواره با چالش‌هایی همراه بوده که در بخش بعدی به بررسی آنها پرداخته خواهد شد.

۳. چالش‌های جهانی‌شدن برای آزادی اجتماعی زنان

با وجود فرصت‌هایی که جهانی‌شدن برای آزادی اجتماعی زنان فراهم کرده، این فرآیند با چالش‌های قابل‌توجهی نیز همراه بوده است. این چالش‌ها غالباً ناشی از نابرابری‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی هستند که به واسطه‌ی ساختارهای قدرت جهانی، سیاست‌های نئولیبرالی و تأثیرات فرهنگی جهانی‌شدن به وجود آمده‌اند. در این بخش، مهم‌ترین چالش‌های جهانی‌شدن برای آزادی اجتماعی زنان بررسی می‌شود.

۳,۱. تشدید نابرابری‌های اقتصادی و بهره‌کشی از نیروی کار زنان

یکی از مهم‌ترین چالش‌های جهانی‌شدن، گسترش نابرابری اقتصادی و استثمار زنان در بازار کار است. در حالی که جهانی‌شدن به زنان فرصت ورود به بازارهای جهانی را داده، اما همزمان شرایط کاری نامطلوب و ناعادلانه‌ای را نیز برای آنها ایجاد کرده است (استیگلیتز، ۲۰۱۹، ج ۱، ص ۱۳۵). مهم‌ترین اشکال نابرابری اقتصادی زنان در بستر جهانی‌شدن عبارتند از:

اشتغال در بخش‌های کم‌درآمد و غیررسمی: بسیاری از زنان در کشورهای در حال توسعه در مشاغل با حقوق پایین، بدون بیمه و امنیت شغلی مشغول به کار هستند.

شکاف جنسیتی در دستمزدها: زنان در بسیاری از کشورها حتی در شرایط مشابه، دستمزدی کمتر از مردان دریافت می‌کنند.

استثمار نیروی کار زنان در کارخانه‌های چندملیتی: شرکت‌های چندملیتی اغلب از زنان در کشورهای فقیر به‌عنوان نیروی کار ارزان بهره‌برداری می‌کنند.

نمونه‌ی عملی: در کشورهای جنوب شرق آسیا مانند بنگلادش و ویتنام، زنان در کارخانه‌های تولید پوشاک با حقوق پایین و شرایط کاری دشوار مشغول به کار هستند (سازمان بین‌المللی کار، ۲۰۲۱).

۲.۳. تضعیف فرهنگ‌های بومی و افزایش تنش‌های فرهنگی

جهانی‌شدن از طریق گسترش رسانه‌ها و فرهنگ‌های جهانی، باعث ایجاد تغییرات فرهنگی شده است. این تغییرات در برخی موارد به تقابل میان ارزش‌های سنتی و ارزش‌های مدرن درباره‌ی آزادی زنان منجر شده است (هریسون، همان، ج ۱، ص ۹۰). ابعاد این چالش شامل موارد زیر است:

- مقاومت فرهنگی در برابر تغییر نقش‌های جنسیتی زنان
- افزایش تضادهای اجتماعی بین نسل‌های مختلف در مورد حقوق زنان
- واکنش‌های افراطی در برابر جنبش‌های زنان به دلیل تأثیرات فرهنگی غرب

نمونه‌ی عملی: در برخی جوامع سنتی، تلاش‌های بین‌المللی برای افزایش حقوق زنان با مخالفت‌هایی مواجه شده است. جنبش‌های فمینیستی در خاورمیانه و آفریقا گاهی با واکنش‌های منفی از سوی گروه‌های محافظه‌کار روبه‌رو شده‌اند.

۳.۴. افزایش خشونت علیه زنان در بستر جهانی‌شدن

یکی دیگر از چالش‌های مهم جهانی‌شدن، افزایش اشکال مختلف خشونت علیه زنان است. برخی از پیامدهای منفی جهانی‌شدن، از جمله گسترش فقر و مهاجرت‌های گسترده، منجر به افزایش خشونت جنسیتی شده است (یونیسف، ۲۰۲۰، ج ۱، ص ۴۵). مهم‌ترین اشکال خشونت علیه زنان در بستر جهانی‌شدن عبارتند از:

- افزایش قاچاق زنان و بهره‌کشی جنسی: گسترش شبکه‌های غیرقانونی تجارت انسان، زنان و دختران را در معرض خطر قاچاق برای استثمار جنسی قرار داده است.
 - افزایش خشونت خانگی و اجتماعی: در برخی جوامع، تحولات اقتصادی ناشی از جهانی‌شدن موجب افزایش فشارهای روانی و خشونت خانگی شده است.
 - خشونت سایبری علیه زنان: رشد رسانه‌های دیجیتال، زنان را در معرض خشونت‌های مجازی، آزارهای اینترنتی و سوءاستفاده‌های آنلاین قرار داده است.
- نمونه‌ی عملی: در اروپا و آسیا، گزارش‌هایی از قاچاق زنان برای بهره‌کشی جنسی در کشورهای مختلف منتشر شده است (UNODC، ۲۰۲۲).

۳.۴. تضعیف حمایت‌های قانونی از حقوق زنان در برخی کشورها

در برخی کشورها، جهانی‌شدن به‌جای تقویت حمایت‌های قانونی از زنان، منجر به کاهش توجه به قوانین حمایتی شده است.

سیاست‌های نئولیبرالی که توسط سازمان‌های بین‌المللی اقتصادی مانند بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول ترویج می‌شوند، در برخی موارد به کاهش بودجه‌های حمایتی و اجتماعی دولت‌ها منجر شده‌اند (چن، ۲۰۲۲، ج ۲، ص ۳۲).

پیامدهای کاهش حمایت‌های قانونی عبارتند از:

- کاهش قوانین حمایت‌کننده از حقوق زنان در محل کار
 - محدود شدن دسترسی زنان به مزایای تأمین اجتماعی
 - ضعف در اجرای قوانین مربوط به خشونت علیه زنان
- نمونه‌ی عملی: در برخی کشورها، برنامه‌های ریاضتی اقتصادی باعث کاهش بودجه‌های حمایتی برای زنان، از جمله حمایت‌های اجتماعی برای مادران شاغل شده است.

۳.۵. افزایش فشارهای دوگانه بر زنان در جوامع مدرن و سنتی

یکی دیگر از چالش‌های جهانی‌شدن این است که زنان در بسیاری از جوامع با فشارهای دوگانه مواجه شده‌اند. از یک سو، آن‌ها انتظار دارند در بازار کار و عرصه‌های اجتماعی مشارکت داشته باشند و از سوی دیگر، همچنان وظایف سنتی خانوادگی بر دوش آن‌ها قرار دارد.

ابعاد این چالش شامل موارد زیر است:

■ افزایش بار مضاعف کار (شغل بیرون از خانه + مسئولیت‌های خانوادگی)

■ تعارض بین نقش‌های سنتی و مدرن زنان

■ فشارهای اجتماعی برای تطبیق با الگوهای جهانی زندگی بدون حمایت‌های کافی

نمونه‌ی عملی: در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته، زنان با وجود اشتغال، همچنان مسئولیت اصلی کارهای خانه و مراقبت از کودکان را برعهده دارند، که این امر بر سلامت روانی و اجتماعی آن‌ها تأثیر گذاشته است (OECD، ۲۰۲۲).

۳.۶. افزایش وابستگی اقتصادی زنان به بازارهای جهانی

جهانی‌شدن باعث شده است که استقلال اقتصادی زنان بیش از گذشته به بازارهای جهانی وابسته شود. این وابستگی، در برخی موارد آن‌ها را در معرض آسیب‌های اقتصادی قرار داده است. بحران‌های اقتصادی جهانی، تغییرات ناگهانی در بازار کار و ناپایداری اقتصادی ناشی از نوسانات بین‌المللی می‌تواند باعث بیکاری و کاهش فرصت‌های اقتصادی زنان شود.

نمونه‌ی عملی: در دوران بحران مالی ۲۰۰۸ و همه‌گیری کووید-۱۹، زنان در بسیاری از کشورها اولین گروهی بودند که شغل خود را از دست دادند، زیرا بسیاری از مشاغل آن‌ها در بخش‌های خدماتی و غیررسمی قرار داشت.

بر این اساس جهانی‌شدن علاوه بر فرصت‌ها، چالش‌های متعددی را نیز برای آزادی اجتماعی زنان به همراه داشته است. این چالش‌ها شامل نابرابری‌های اقتصادی، تشدید خشونت علیه زنان، تضعیف فرهنگ‌های بومی، کاهش حمایت‌های قانونی، فشارهای

دوگانه‌ی نقش‌های سنتی و مدرن، و وابستگی اقتصادی زنان به بازارهای جهانی است.

نتیجه‌گیری

جهانی‌شدن پدیده‌ای پیچیده و چندبعدی است که تأثیرات گسترده‌ای بر آزادی اجتماعی زنان دارد. از یک سو، این فرآیند فرصت‌هایی را برای گسترش آگاهی زنان نسبت به حقوق خود، بهبود دسترسی به آموزش، افزایش فرصت‌های اقتصادی، تقویت مشارکت سیاسی و ایجاد شبکه‌های حمایتی بین‌المللی فراهم کرده است. از سوی دیگر، چالش‌هایی نیز به همراه دارد، از جمله نابرابری‌های اقتصادی، استثمار نیروی کار زنان، تشدید خشونت جنسیتی، تضعیف حمایت‌های قانونی، فشارهای دوگانه ناشی از نقش‌های سنتی و مدرن و وابستگی اقتصادی زنان به بازارهای جهانی.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که جهانی‌شدن نه به‌طور کامل مثبت و نه به‌طور کامل منفی برای آزادی اجتماعی زنان بوده است؛ بلکه تأثیرات آن به نحوه‌ی مدیریت این فرآیند در سطوح ملی و بین‌المللی بستگی دارد. در جوامعی که سیاست‌های مناسبی برای حمایت از زنان اتخاذ شده است، جهانی‌شدن به بهبود وضعیت آنان کمک کرده است. اما در کشورهایی که از سیاست‌های حمایتی بهره‌مند نیستند، زنان بیشتر در معرض آسیب‌های ناشی از جهانی‌شدن قرار دارند.

جهانی‌شدن تأثیرات دوگانه‌ای بر آزادی اجتماعی زنان داشته است. برای بهره‌گیری از فرصت‌های آن و کاهش چالش‌های مرتبط، دولت‌ها، نهادهای بین‌المللی و جامعه‌ی مدنی باید سیاست‌هایی اتخاذ کنند که ضمن تقویت حقوق زنان، از استثمار و نابرابری‌های ناشی از جهانی‌شدن جلوگیری کند. اصلاحات اقتصادی، آموزشی، قانونی و فرهنگی، همراه با افزایش همکاری‌های بین‌المللی، می‌تواند راهی مؤثر برای دستیابی زنان به امکانات مطابق با جنسیت خود در دنیای جهانی‌شده باشد.

منابع

کتاب:

استیگلitz، جوزف. جهانی‌شدن و پیامدهای آن. ترجمه‌ی محمدرضا فرهادی، ج ۱، چاپ اول، تهران: نشر نی، ۱۳۹۸.
رابرتسون، رولاند. جهانی‌شدن و مدرنیته. ج ۱، چاپ دوم، لندن: انتشارات سیج، ۲۰۱۸.

هریسون، ریچارد. جهانی‌شدن و چالش‌های فرهنگی: دیدگاه‌های جنسیتی. ج ۱، چاپ اول، آکسفورد: دانشگاه آکسفورد، ۲۰۱۷.

مقالات:

چن، مینگ. «تأثیر سیاست‌های اقتصادی جهانی بر وضعیت زنان در بازار کار»، مجله‌ی اقتصاد جهانی، شماره ۴۵ (۲)، ۲۰۲۲.

کیت، سارا. و بروک، توماس. «جهانی‌شدن، اشتغال و حقوق زنان: یک تحلیل تطبیقی»، مجله‌ی مطالعات اجتماعی، شماره ۳۲ (۱)، ۲۰۲۱.

گزارش‌ها و منابع اینترنتی:

سازمان بین‌المللی کار (ILO). گزارش جهانی درباره‌ی شکاف جنسیتی در بازار کار، ۲۰۲۱. بازیابی‌شده از: www.ilo.org، ص ۱۵-۱۲.

صندوق بین‌المللی پول (IMF). تأثیر سیاست‌های نئولیبرالی بر شکاف جنسیتی، ۲۰۲۳. بازیابی‌شده از: www.imf.org، ص ۸-۱۰. برنامه‌ی توسعه‌ی سازمان ملل متحد (UNDP). پیشرفت‌های جهانی در توانمندسازی زنان، ۲۰۲۲. بازیابی‌شده از: www.undp.org، ص ۵-۷.

سازمان ملل متحد (UN Women). نقش جهانی‌شدن در کاهش و افزایش نابرابری‌های جنسیتی، ۲۰۲۲. بازیابی‌شده از: www.unwomen.org، ص ۲۰-۲۲.

سازمان همکاری و توسعه‌ی اقتصادی (OECD). تأثیر بحران‌های اقتصادی بر وضعیت اشتغال زنان، ۲۰۲۲. بازیابی‌شده از: www.oecd.org.

یونیسف (UNICEF). اثرات جهانی‌شدن بر خشونت علیه زنان، ۲۰۲۰. بازیابی‌شده از: www.unicef.org، ص ۴۵-۵۰.

دفتر مقابله با جرم و مواد مخدر سازمان ملل (UNODC). گزارش جهانی درباره‌ی قاچاق انسان و زنان، ۲۰۲۲. بازیابی‌شده از: www.unodc.org، ص ۳۰-۳۵.

مطالعات ملی:

مرکز مطالعات زنان دانشگاه تهران. بررسی تأثیر جهانی‌شدن بر حقوق زنان در ایران، ۱۴۰۲. بازیابی‌شده از: www.ut.ac.ir، ص ۱۵-۱۸.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی ایران. گزارش سالانه‌ی وضعیت اشتغال زنان در ایران، ۱۴۰۱. بازیابی‌شده از: www.mcls.gov.ir، ص ۲۵-۳۰.

کمیسیون حقوق بشر اروپا. تحلیل تطبیقی قوانین حمایت از زنان در کشورهای اروپایی، ۲۰۲۱. بازیابی‌شده از: www.echr.coe.int.

بانک جهانی (World Bank). تحلیل تأثیرات اجتماعی و اقتصادی جهانی‌شدن بر زنان در کشورهای در حال توسعه، ۲۰۲۳. بازیابی‌شده از: www.worldbank.org.